

Kirjallisuutta

Suomen esihistorian yhdeksän vuosituhatta

MATTI HUURRE *9000 vuotta Suomen esihistoriaa*. Otava, Keuruu 1979. 235 s.

Suomen esihistorian tuorein yleisesitys on Matti Huurteen »9000 vuotta Suomen esihistoriaa». Yleistajuisten arkeologisten esitelmien pitäjä, paikallisten esihistorioiden kirjoittaja ja ansioitunut kenttätöiden tekijä on täyttänyt hänelle asetetun tehtävän mainiosti. Nykypäivän ihmiselle hän on pyrkinyt rakentamaan kuvan menneisyy-

destämme sellaiseksi, kuin se arkeologisten kenttätöiden tuloksista on muokattu. Samalla hän esittää laajan katsauksen siihen, miten tätä jäämistöä eri aikoina on tutkittu.

Varhaisin Suomen esihistorian yleisesitys on J. R. Aspelinin »Suomen asukkaat pakauuden aikana». Tässä teoksessa haluttiin osoittaa maailmalle, että suomalaisilla oli kulttuurinsa jo ennen ruotsalaisten vuonna 1155 tekemää ristiretkeä. Suomi oli hänen mukaansa asutettu 5. ja 6. vuosisadalla jKr. suomalaisten väistessä pohjoiseen tunkevia slaavilaisia kansoja.

Tämän vuosisadan alkuvuosikymmeninä loi luonnontieteellinen tutkimus maahan arkeologisen ajanlaskun. Maan kohoamisen perusteella saatettiin osoittaa eri korkeuksilla sijaitsevien asuinpaikkojen erikäsisyys. Näin syntynyt suhteellinen ajanlasku teki mahdolliseksi A. M. Tallgrenille esittää esihistoriaa kehityskulkuina »Suomen muinaisuus» -teoksessa vuonna 1931. Suomalaiset olivat hänen käsityksensä mukaan saapuneet ensimmäisinä ajanlaskumme jälkeisinä vuosisatoina kivi- ja pronssikauden jälkeensä jättämän asutustyhjiön tilalle.

Kirjoituksettoman ajan esineellisenä kulttuurihistoriana esihistoriaa käsittelee Ella Kivikoski »Suomen esihistoriassa» v. 1961. Esineellistä jäämistöä hän tarkastelee induktiivisesti, pienemmistä tekijöistä suurempiin kokonaisuuksiin siirtyen. Suomalaisen muutto, maan uudisasutusta, hän todistelee deduktiivisesti, valmiista mallista pienempiin yksiköihin edeten. Kun arkeologian tutkimus oli paljastanut uusia löytöjä, Kivikoski joutui kuitenkin myöntämään myös asutuksen jatkuvuuden mahdollisuuden: »Suomessa oli saattanut olla pyyntiväestöä, joka on saattanut elää rautakaudelle sulautuakseen saapuviin suomalaisiin tulokkaisiin.»

Huurteen teokselle on olennaista selkeä, yhtenäinen tutkimusmetodi. Edetessään deduktiivisesti suuremmista kokonaisuuksista pienempiin hän ei kuitenkaan tyydy esittämään vain yhtä selitysmallia Suomen asutuksesta. Hän käy läpi ne eri mallit, jotka on esitetty, sekä näiden tueksi tai syr-

jäyttämiseksi kasautuneen uuden todistusaineiston. Huurre keskittyy teoksessaan talousmuotojen kehityksen seuraamiseen; esineiden kuvaus jää vähemmälle. Tästä syystä rautakauden osuus on hivenen suppeampi kuin Kivikosken teoksessa. Huurteen mukaan yksityiskohdista saa parhaan kuvan erikoisteoksista. Muuten Huurre seuraa perinnäistä jakoa kivi-, pronssi- ja rautakauteen.

Uutta todistusaineistoa ei Huurteen mukaan ole kertynyt uudisasutusteorian tueksi. Lisää on sen sijaan tullut löytöjä, jotka vahvistavat käsitystä asutuksen jatkuvuudesta. Näin onkin voitu osoittaa, että aiemmin löydöttömänä pidetyn esiroomalaisen rautakauden (500 eKr. — 0) aikana Suomessa on ollut asutusta. Osa tutkimustuloksista, esim. antropologinen, on sellaista, että se vaatii lisätyötä ennen kuin sen todellinen sisältö on käytettävissämme. Niinpä Huurre sanoo: »Totta on, ettei vielääkään voi kiistattomasti osoittaa asutuksen jatkuneen pronssikaudesta historialliseen aikaan, mutta yhä enemmän näyttää siltä, että maan vanhan väestön osuutta siirtolaisten rinnalla on ainakin aliarvioitu.» Suomen alueen väestön voi olettaa eri aikoina saaneen ulkomailta erilaisia teknisiä ja henkisiä vaikutteita, esim. maanviljelyn ja uskonnollisia rituaaleja. Helpoimmin uutuuksista näkyvät kalmistojen esinehautaukset. Huurteen mielestä »teoria asutuksen jatkuvuudesta meillä kivikaudesta rautakauteen vastaa nykyhetkellä arkeologisia löytöjä paremmin kuin uudisasutusteoria. Se ei kiellä muualta ajanlaskun vaihteessa tapahtunutta siirtolaisuutta, mutta korostaa sitä, että siirtolaiset tapasivat täällä suunnilleen samalla kulttuuritasolla olevan väestön, joka — lienee puhunut suunnilleen samantaista kieltäkin».

Kielentutkijoiden käsitysten pohjalta syntynyt arkeologinen uudisasutusteoria on vaikuttanut siihen, että kielitieteen teoriat ovat pysyneet uudisasutuksen kannalla. Eräät kielitieteilijät ovat viime aikoina olleet kääntymässä sen käsityksen puolelle, että kieliseikat voivat osoittaa asutuksen jatkuvuutta ainakin pronssikaudelta alkaen. Tästä syntyy tutkimuk-

Kirjallisuutta

selle uusi ongelma: jos Suomen asutus on jatkunut noista ajoista, keitä ovat nykyisten lappalaisten esi-isät? Hivenen Oulujoen vesistön eteläpuolella näyttää kulkevan eräiden esihistoriallisten kulttuuri-ilmioiden raja. Niitä lappalaisia, jotka historiallisten lähteiden ja perimätiedon mukaan asuivat tätä etelämpänä, on Huurteen mielestä sanottu lappalaisiksi elinkeinjensa takia. Pyyntielinkeinojen varassa eläneet lappalaiset olisivat olleet vastakohtana maanviljelijöille. Osa näistä lappalaisista omaksui maanviljelyn levitessä paikallaan asumisen ja viljelyn, muut siirtyivät syrjemmäksi ja jatkoivat pyyntielinkeinoja. Tämä ei selitä lappalaisperäisiksi arveltuja Etelä-Suomen paikannimiä. Huurteen onkin todettava, ettei suomalaisten ja lappa-

laisten alkuperästä ja maahantulosta ole päästy vielä täysin kaikkia tieteenaloja tyydyttävään selitykseen.

Vaikka Tvärminnen symposiumissa ja Turun fennougristikongressissa on tuotu ilmi paljon uutta maamme esihistorian kannalta tärkeää tietoa, vie vielä kauan, ennen kuin se on sovellettu kaikkiin tieteenaloihin. Yleistajuisesti näitä eri alojen uusimpia tietoja selvitettiin Tiede 2000 -julkaisun numerossa 2/1980. Esimerkiksi sen rinnalla luettavaksi Huurteen teosta »9000 vuotta Suomen esihistoriaa» voi suositella kaikille niille, joilla on halua ja innostusta perehtyä maamme esihistoriaan ja suomalaisten juuriin.

Jukka Vuorinen